

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีความพยายามที่จะส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับอารยประเทศ ทำให้เห็นนวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ ๆ เช่น การเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต (e-learning) ได้เข้ามามีบทบาทในการช่วยพัฒนาการศึกษาในด้านการเรียนการสอน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าเป็นเรื่องที่สำคัญและมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยในการนำการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา เพราะในปัจจุบันการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้เข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา เนื่องจากการเรียนการสอนในระดับนี้จะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง นิสิตต้องเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลต่าง ๆ ด้วยตนเองโดยอาจจะศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ เช่น หอสมุด ศูนย์ข้อมูล แหล่งชุมชน แหล่งสื่อมวลชน หรือแม้กระทั่งทางอินเทอร์เน็ตในการเรียนรู้แบบการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตนั้นจะเน้นให้ผู้เรียนต้องเข้าไปศึกษากระบวนการต่าง ๆ ด้วยตัวเอง เริ่มตั้งแต่การลงทะเบียนเรียนจนถึงการสอบซึ่งเป็นการเรียนการสอนแบบที่จบอยู่ในตัวผู้เรียนเอง ผู้สอนอาจจะเป็นได้แค่ผู้ที่ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในบางครั้งที่เกิดข้อสงสัยเท่านั้น

ซึ่งถ้าจะกล่าวถึงกระบวนการทัศนการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต มีข้อเด่นที่สำคัญในการนำการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ได้แก่ การที่เรียนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศนทางการเรียนรู้ที่สำคัญ กล่าวคือ ปรัชญาของการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตไปใช้ต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคิดเดิมในการเรียนรู้ในชั้นเรียน ที่มักจะมีผู้สอนเป็นศูนย์กลาง และมีข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นของทั้งผู้เรียนด้วยกัน และผู้เรียนกับผู้สอน เพราะการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งสนับสนุนการเรียนการสอนสองทาง ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญอื่น ๆ ทั่วโลก และการโต้ตอบระหว่างกลุ่มผู้เรียนด้วยกัน

การเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตนับว่าเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนที่เป็นอยู่แบบเดิมเป็นการเรียนที่ใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า เช่น อินเทอร์เน็ต

อินเทอร์เน็ต เอ็กซ์ทราเน็ต ดาวเทียม วิดีโอเทป แผ่นซีดี ฯลฯ ถ้าจะมองภาพของการศึกษาที่จะก่อประโยชน์ในด้านการขยายโอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุมทั่วประเทศและให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เมื่อเทียบกับงบประมาณของการลงทุนและระยะเวลาในการดำเนินการแล้วนั้นการให้บริการการศึกษาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตถือว่าคุ้มค่าที่สุด และเทคโนโลยีที่ใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตเป็นเทคโนโลยีที่ช่วยในการติดต่อสื่อสารและการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรตามความสะดวกของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย อินเทอร์เน็ต เว็บ เว็บบอร์ดหรือกระดานข่าว กระดานไวท์บอร์ดอิเล็กทรอนิกส์ การสนทนาออนไลน์ ระบบโต้ตอบทางไกล การถ่ายโอนแฟ้ม เทลเน็ต รูปแบบของการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต นั้นเริ่มจากการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และ เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อเข้าสู่โฮมเพจรายวิชา (course homepage) ที่มีอยู่ในเว็บ เมื่อลงทะเบียนออนไลน์เข้าไปในโฮมเพจรายวิชา ก็จะมีแผนการเรียนการสอน เครื่องมือสำหรับการติดต่อสื่อสารและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนมีการติดต่อไปยังห้องสมุดเสมือนจริง และการสอบออนไลน์ (สุกัญย์ สุขะนรินทร์, 2545, หน้า 41)

อย่างไรก็ตามสถาบันการศึกษา และ โรงเรียนต่าง ๆ หันมาสนใจในการเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพในการให้บริการทางการศึกษาแก่นักศึกษาของตนเอง ส่วนเหตุผลที่มาของปัญหาที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจทำวิจัยในหัวข้อปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ประกอบด้วยสองประการ ก็คือ

ประการที่หนึ่งการส่งเสริมการเรียนการสอนผ่านอินเทอร์เน็ตมีมากขึ้นในยุคปัจจุบันเป็นเพราะการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทางความคิดมากกว่าการฟังการบรรยายในห้องเรียน เนื่องจากการสื่อสารแบบสองทางและมีรูปแบบของการเรียนรู้ที่หลากหลาย การศึกษาทางไกล (distance learning) ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์จะกระตุ้นและเอื้อให้เกิดการวิพากษ์อย่างมีเหตุผล (critical reasoning) มากกว่าการศึกษาในห้องเรียนแบบเดิม เพราะมีการปฏิสัมพันธ์ทางความคิดระหว่างผู้เรียนด้วยตนเอง นอกจากนี้ การศึกษาชั้นหนึ่งพบว่านักศึกษาทางไกลระบบออนไลน์ (online student) ได้มีการติดต่อกับผู้เรียนคนอื่น ๆ ในชั้นเรียนมากกว่าเรียนรู้ด้วยความสนุกมากกว่า ให้อะไรในการทำงานในชั้นเรียนมากกว่า มีความเข้าใจสื่อการสอนและการปฏิบัติมากกว่าผู้เรียนที่ได้รับการสอนในชั้นเรียนแบบเดิมโดยเฉลี่ยร้อยละ 20 การเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการต่อยอดความรู้ หรือทำให้เกิดความคิดใหม่ ๆ และการสร้างนวัตกรรมอันเป็นปัจจัยในการแข่งขันที่สำคัญมากที่สุดในการแข่งขันในเศรษฐกิจยุคใหม่ การเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นช่องทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่รัฐบาลและองค์กรต่าง ๆ

ไม่ควรมองข้าม เนื่องจากประสิทธิภาพในการพัฒนาการเรียนรู้ และความเหมาะสมกับโลกยุคใหม่ (จตุพร ศิริวัฒนสกุล, 2545, หน้า 2)

ประการที่สองแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ได้ให้ความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการแพร่กระจายข่าวสารความรู้และเรื่องทั่วไปอย่างกว้างขวาง แต่ในด้านการศึกษายังมีน้อย นอกจากนั้นราคาการผลิตสูงขึ้นอันเกิดจากอัตราภาษีที่รัฐกำหนดต่อการทำสื่อแพงเกินไป เป็นอุปสรรคประการหนึ่งในการใช้สื่อเหล่านี้เพื่อการศึกษา ส่วนระดับคุณภาพและประสิทธิภาพด้านการศึกษาของไทยขาดมาตรฐานและขาดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ส่วนครู คณาจารย์ และบุคลากรการศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา แต่กลับมีข้อเท็จจริงว่าครูมีปัญหาด้านคุณภาพการสอน และมีข้อจำกัดอยู่มาก ปัญหาอันเนื่องมาจากการผลิต การใช้ และการพัฒนาครู ที่ขาดประสิทธิภาพ อีกทั้งปัญหาความเอาใจใส่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ให้การสนับสนุนครูในการพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ยังมีไม่เพียงพอ ปัญหาเหล่านี้ทำให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงกระบวนการผลิตพัฒนา และเสริมสร้างแรงจูงใจให้แก่ ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545, หน้า 22) ซึ่งถ้ารัฐบาล สถาบันอุดมศึกษา โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ได้ส่งเสริมการผลิตสื่อการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการสอน ก็น่าจะเป็นการแก้ปัญหาได้วิธีหนึ่ง

จากสิ่งที่กล่าวมาผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในส่วนของปัจจัยสำคัญ ๆ ที่จะนำมาใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วยด้านเจตคติต่อการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ด้านวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร ปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้แนวโน้มในการพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตของมหาวิทยาลัยบูรพา รวมทั้งโรงเรียน และหน่วยงานอื่น ๆ ให้มุ่งไปสู่ความเป็นเลิศในการเรียนการสอน จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยต้องการที่จะทำการศึกษาเพื่อที่จะได้ทราบว่าปัจจุบันปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตมีอะไรบ้าง ซึ่งผลการวิจัยนี้จะประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอนของระดับอุดมศึกษา โรงเรียนหน่วยงานอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเจตคติต่อการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ด้านวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร

คำถามในการวิจัย

ปัจจัยด้านเจตคติต่อการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ด้านวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร ที่มีผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ อยู่ในระดับใด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เพื่อให้สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา โรงเรียน หน่วยงานอื่น ๆ สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ไปใช้พัฒนาการเรียน การสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงหรือการปฏิรูปแนวทางการศึกษาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
2. เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผ่านทางอินเทอร์เน็ตในหน่วยงานรัฐ และเอกชนสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้วางแผนและพัฒนา รวมทั้งแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการออกแบบการเรียนการสอนผ่านทางอินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร ประชากรที่ใช้ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สังกัดศูนย์พัฒนาสื่อการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตของมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครทั้งหมด 24 แห่ง โดยแบ่งออกเป็นมหาวิทยาลัยของภาครัฐบาล 12 แห่ง และมหาวิทยาลัยเอกชน 12 แห่ง รวมจำนวนผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สังกัดศูนย์ผลิตสื่อการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ของมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นจำนวน 591 คน (โครงสร้างบุคลากรในศูนย์คอมพิวเตอร์ของแต่ละมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2546)

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สังกัดศูนย์พัฒนาสื่อการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตของมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้จากใช้

มหาวิทยาลัยรัฐบาล 3 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาวิทยาลัยเอกชน 3 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ รวมจำนวนทั้งสิ้น 148 คน

ตัวแปรที่ทำการวิจัย ได้แก่

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตของผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ 3 ปัจจัย ได้แก่

1. ปัจจัยด้านเจตคติต่อการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต
2. ปัจจัยด้านวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ
3. ปัจจัยด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต หมายถึง การพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ในลักษณะการให้ผู้เรียนและผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์กันโดยผู้เรียนสามารถเข้าเรียนได้สะดวก โดยไม่จำเป็นต้องจัดการศึกษาที่กำหนดเวลาและสถานที่ให้ผู้เรียน เสมือนเป็นการเปิดประตูของการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้เรียน
2. ผู้บริหาร หมายถึง บุคคลผู้มีอำนาจในการบริหารสั่งการตามนโยบายเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ของศูนย์พัฒนาสื่อการเรียนการสอนผ่านระบบอินเทอร์เน็ต มหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เจ้าหน้าที่ หมายถึง บุคคลที่ทำงานและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเอื้ออำนวยในด้านการจัดทำหรือจัดการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ในส่วนต่าง ๆ ของศูนย์พัฒนาสื่อการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต มหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร
4. ศูนย์พัฒนาสื่อการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต หมายถึง สถานที่ที่ทำการผลิตสื่อการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ของแต่ละมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ มหาวิทยาลัยรัฐบาล 3 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมหาวิทยาลัยเอกชน 3 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
5. ระบบอินเทอร์เน็ต หมายถึง ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ที่เชื่อมต่อกันทั่วโลก เพื่อการสื่อสารและค้นคว้าข้อมูล การแลกเปลี่ยนข้อมูล ไม่กำหนดเวลาและสถานที่

ในองค์กรการศึกษาของมหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานคร

6. ปัจจัย หมายถึง ตัวแปรที่มีอิทธิพลหรือส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต โดยปัจจัยที่ผู้วิจัยศึกษามี 3 ปัจจัย ได้แก่

6.1 ปัจจัยด้านเจตคติต่อการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต

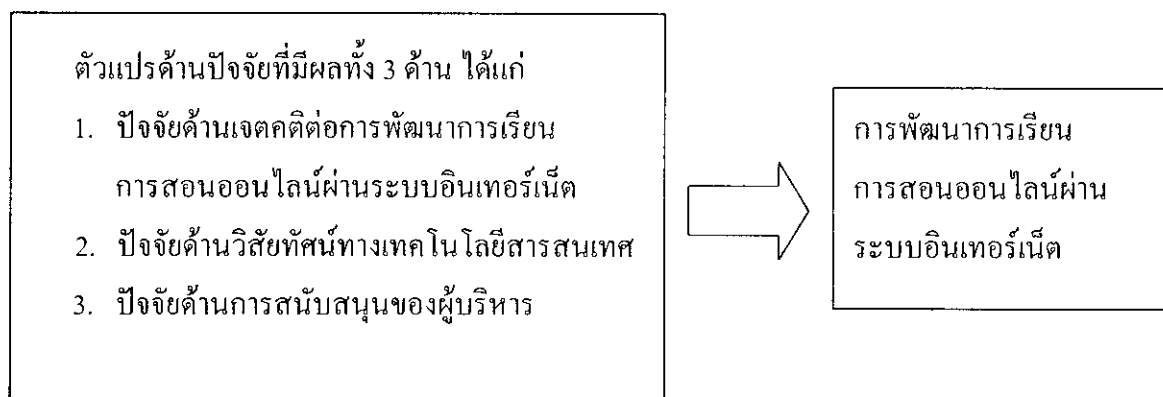
หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น ความน่าสนใจ และความเชื่อมั่นต่อการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการนำการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการเรียนการสอนปัจจุบัน โดยแสดงพฤติกรรมออกมา 2 ลักษณะ คือ ทางบวก (positive) จะแสดงออกในลักษณะความชอบ เห็นด้วย สนใจ และอีกลักษณะหนึ่งคือ ทางลบ (negative) ซึ่งจะแสดงออกในลักษณะความไม่ชอบ ไม่เห็นด้วย ไม่สนใจ

6.2 ปัจจัยด้านวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง เป็นการสร้างความฝันที่เป็นจริงขององค์กรที่มีความเป็นเลิศในอนาคต เป็นการมองภาพอนาคตที่ผู้นำและเจ้าหน้าที่ปรารถนาจะให้องค์กรของตนเป็นอย่างนั้น

6.3 ปัจจัยด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้บริหารส่งเสริมให้เกิดขึ้นในการพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ประกอบด้วย การสนับสนุนการพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ การสนับสนุนด้านงบประมาณ การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต รวมทั้งการสนับสนุนทางด้านการดูแลและการอบรมทางวิชาการที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ ผู้วิจัยกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย